

Twee minuten-recensie

De Spaanse Griep. Hoe de pandemie van 1918 de wereld veranderde

Auteur: Laura Spinney

Waarom je het boek moet lezen

Uit angst voor Corona, nee?

Een historische pandemie is een handboek crisismanagement op globale schaal.

Geschiedenis is op zijn best wanneer individuele verhalen een belangrijke gebeurtenis illustreren.

U houdt van doktersseries op TV, zeker wanneer er wat detectivewerk bij komt kijken.

Waarom je het boek beter vermijdt

Uit te veel angst voor Corona, nee?

Het is niet prettig om te horen dat er *na* de Eerste Wereldoorlog nog eens een pak extra doden zijn gevallen.

U wilt blijven sakkeren op de sociale zekerheid en de incompetentie van dure dokters. Een vergelijking met de dubieuze medische praktijken die uw (over)grootouders ondergingen, maakt dat nu eenmaal moeilijker.

Wat je kan leren uit het boek

Ironisch genoeg, het feit dat één van de grootste pandemieën in de wereldgeschiedenis tot voor kort nauwelijks belang had. De Spaanse Griep brak uit aan het einde van de Eerste Wereldoorlog en de herinnering daaraan heeft de ziekte volledig overschaduwd. Het gebrek aan historisch besef dat Spinney in 2017 opmerkte, contrasteert mooi met het feit dat onder meer de *Washington Post* en de *New York Times* intussen de Corona-uitbraak vergeleken met de Spaanse Griep.

De belangrijkste inzichten zijn te rapen op het vlak van crisisbeheer. Zeker gezien de recente uitbraak bevat het boek bijzonder waardevolle voorbeelden. Dat gaat van het gevaar rond naamgeving – de Spaanse Griep kwam niet uit Spanje – tot verwarring met andere aandoeningen. Ook de moeilijke zoektocht naar de oorsprong van de ziekte en de mogelijke remedies is leerrijk. Zo dachten artsen aanvankelijk dat de bacterie van Pfeiffer de griep veroorzaakte, een misvatting die globaal verspreid werd door de dokters die de ‘primeur’ van de ontdekking claimden. Pas in de jaren '40 werd het bestaan van (griep)virussen met zekerheid vastgesteld.

Nog duidelijkere voorbeelden van onsuccesvol crisisbeheer waren van sociale aard. In Chili kregen de armen de schuld van de ziekte. Om verspreiding te voorkomen, brandde de overheid de sloppenwijken dan maar plat – de armen werden dakloos, daardoor werden ze sneller ziek, daardoor verspreidden ze de ziekte sneller dan voorheen. Ook elders liep het fout. In Spanje riepen sommige kranten op tot een sanitaire dictatuur en schreven artsen

dat de ziekte het gevolg was van onzuiverheden in het bloed door seksueel losbandig gedrag. Ook de kerk werkte tegen: tegen alle advies in bleef de jonge Bisschop van Zamora burgers oproepen om gezamenlijk buiten te bidden. In Frankrijk negeerden de lokale besturen dan weer het bevel om theaters, bioscopen en markten te sluiten uit vrees voor negatieve reacties bij hun bevolking. En in de kolonies gingen de autoriteiten zo hardhandig te werk bij het afdwingen van quarantaines dat de lokale bevolking zich fysiek begon te verzetten. Het boek houdt ons tevens een individuele spiegel voor. Wie verbaasd is dat onze voorouders in paniek teruggrepen naar gebed, spiritisme en theorieën rond kwalijke dampen (aderlatingen inclusief), vergeet dat de Australiërs vandaag massaal toiletpapier inslaan en dat mondklappers plots het mode-item van de maand vormen.

Tot slot benadrukt het voorbeeld van de Spaanse Griep hoeveel beter de gezondheidszorg en de aanpak van pandemieën intussen wel niet zijn. Internationale gezondheidsinstellingen hebben de belangrijkste lessen van 1918 al lang geleerd en onze kennis over de oorsprong en verspreiding van ziektes is exponentieel veel groter dan honderd jaar geleden. Overheden spelen ook duidelijk veel korter op de bal en met meer kennis van zaken (of dat lijkt, in de meeste gevallen, voorlopig toch zo). Ook in absolute cijfers biedt het boek ruimte voor geruststelling. De Spaanse Griep maakte tientallen miljoenen slachtoffers – COVID-19 is daar, met enkele duizenden doden, nog lang niet. Kortom: Spinney's beschrijving van de Spaanse Griep toont de gelijkenissen met de recente Corona-uitbraak, maar nog veel meer de verschillen.

Het beste stuk

In hoofdstuk elf gaat Spinney op zoek naar 'patient zero': het eerste geval van de Spaanse Griep. Ze start met de vaak gehoorde theorie van de Chinese oorsprong – een populaire theorie omdat ze de historische vooroordelen over het 'Gele Gevaar' bevestigt. Andere opties zijn een oorsprong in een Noord-Frans kamp voor gewonde soldaten, of op een boerderij in Kansas, Verenigde Staten. Het hoofdstuk is een ware *whodunnit* zonder eindoordeel, waarbij de lezer zelf kan kiezen welke theorie hij of zij de beste vindt.

De meest opvallende quotes

"Er waren meldingen van suïcides – van patiënten die in het ziekenhuis lagen en gewoon uit het raam sprongen. Kinderen stierven ook onder tragische omstandigheden, maar waar volwassenen 'sprongen', 'vielen' kinderen." (*Met een dergelijk onderwerp kan het nodige menselijke drama natuurlijk niet ontbreken.*)

"Na de dood van één Duitse immigrant in Amerika aan de griep, ontvingen zijn weduwe en zijn zoon een som geld. Die investeerden ze in onroerend goed, en de kleinzoon van die immigrant zou later vastgoedmakelaar worden, goed voor miljarden dollars. Hij heet Donald Trump." (*De ironie van de geschiedenis is ondoorgrondelijk.*)

De Spaanse Griep. Hoe de pandemie van 1918 de wereld veranderde, door Laura Spinney, Arbeiderspers, 2018 (originele titel: Pale Rider, Penguin, 2017). Recensie door dr. Bram De Ridder, KU Leuven.